

ECONOMIE OPNIEUW UITVINDEN

fotografie LILAN VAN ROOIJ tekst TOBIAS REIJNGOUD

Het is tijd om de economie te ecologiseren, vindt architect Thomas Rau. “Dat gaat veel verder dan duurzaamheid. We moeten de economie opnieuw uitvinden.”

“We moeten naar een systeem waarin iedereen verantwoordelijk is voor de consequenties van zijn daden.”

Thomas Rau

“Het gebouw van de toekomst is een tijdelijk geordende opslagplaats voor grondstoffen.”

Thomas Rau

Kerstavond 1968 was cruciaal in de geschiedenis van de mensheid, zegt Thomas Rau. “Astronaut William Anders maakte op die avond vanuit de Apollo 8 een foto van de aarde. Het was de allereerste ruimtetelefoto van onze fragiele planeet, eenzaam zwevend in de donkere ruimte. Een iconisch beeld. Voor het eerst zag de mens met eigen ogen dat de aarde een gesloten systeem is. Een systeem waar nooit meer iets bijkomt.”

Circulair

In dat gesloten systeem is de mens te gast, meent Rau. “En als je ergens te gast bent, is het van belang te weten hoe je je hoort te gedragen. Wat doe je wel en niet in een gesloten systeem? Voor een antwoord kunnen we ons laten inspireren door de natuur. In de natuur gaat niets verloren. Er is sprake van een gesloten kringloop. Oftewel: een circulair systeem. ‘Afvalstoffen’ zoals overblijfselen van gestorven planten en dieren, worden volledig hergebruikt en vormen de basis van nieuwe levenscycli. Afval bestaat dus niet, alles heeft een waarde.”

Dat ecologische, circulaire principe zou ook de basis moeten zijn voor de manier waarop de mens leeft en de economie organiseert. Rau: “Het is immers van belang om zuinig om te springen met de aarde en het milieu. We moeten het doen met wat er op de planeet is.”

De huidige economie werkt precies tegengesteld aan het circulaire principe, zegt Rau. “De economie van vandaag is niet gebaseerd op kringloopdenken, maar is juist lineair. We winnen grondstoffen, maken er spullen van, verbruiken ze, en gooien ze weg. Zo gaan kostbare grondstoffen definitief verloren. Bovendien vervuilen we het milieu tijdens de levenscyclus van de spullen, bijvoorbeeld door CO₂ uit te stoten in de productiefase. Die manier van doen spot met de wetten van een gesloten systeem. Het is onhoudbaar.”

We zullen de economie daarom moeten ecologiseren, meent

Rau. “Ecologiseren gaat veel verder dan verduurzamen. Want duurzaamheid is vaak niet veel meer dan het beperken van ecologische schade. We maken nog steeds een wasmachine, maar zorgen alleen dat die energiezuiniger is en dat er minder grondstoffen voor nodig zijn. Ondertussen blijven we ons op dezelfde manier gedragen. Want de wasmachine en al die andere ‘duurzame’ producten, worden uiteindelijk slechts deels gerecycled, en verder toch weer gewoon weggegooid.”

Eigenaar

Wat ontbreekt is het werkelijk sluiten van de cirkel. Duurzaamheid komt in de ogen van Rau vaak neer op het optimaliseren van het bestaande, lineaire systeem. “Maar dat is niet genoeg. We moeten naar een volledig nieuw systeem, gebaseerd op het principe dat iedereen verantwoordelijk is voor de consequenties van zijn eigen daden. Want pas dan ontstaat een werkelijke kringloop, oftewel een circulaire economie.”

In een circulaire economie blijft de producent eigenaar van zijn product, legt Rau uit. “Hij krijgt zijn wasmachine aan het einde van de levensduur dus zélf weer terug. Zo heeft hij er belang bij om het apparaat demontabel te ontwerpen, tot op het niveau van grondstoffen. Anders blijft hij met de rotzooi zitten.”

In dat nieuwe systeem koopt de consument geen spullen maar prestaties. Hij gaat gebruiken, niet verbruiken, zegt Rau. “Een consument koopt geen ‘wasmachine’ maar koopt de functionaliteit ‘wassen’. Hij sluit een contract met een leverancier, en die garandeert hem gedurende een bepaalde periode de mogelijkheid tot wassen. De consument is geen eigenaar van de wasmachine, maar krijgt die voor een bepaalde periode in huis. De leverancier wordt zo ook gestimuleerd tot het produceren van de allerbeste wasmachine. Hij heeft er immers belang bij als het apparaat een lange

periode zonder onderhoud blijft draaien. Ook dat is goed voor het milieu.”

Wat voor een wasmachine geldt, gaat ook op voor bijvoorbeeld licht. Rau: “De consument koopt geen lampen, maar koopt een bepaalde hoeveelheid lichturen per jaar. De leverancier zorgt ervoor dat die lichturen worden geleverd. Daarbij koopt de consument een ‘totaaldienst’, en hoeft hij niet voor alle afzonderlijke onderdelen van de diensten apart een contract af te sluiten. Hij krijgt dus geen stroomrekening van het energiebedrijf. Stroom zit immers gewoon in zijn ingehuurde prestatie ‘lichturen’.”

Aan deze manier van doen is in feite niets nieuws, zegt Rau. “Op een aantal gebieden passen we het principe van het inkopen van prestaties al lang toe. Neem vliegen. Als je volgende week naar New York wilt, dan ga je niet op de website van Airbus kijken wat de prijs is van een vliegtuig. Nee, je koopt gewoon een ticket. Oftewel: ‘vliegen’. Je koopt een dienst, geen vliegtuig.”

Snel kapot

Als producenten eigenaar blijven van hun product, heeft dat grote gevolgen voor hun bedrijfsmodel, legt Rau uit. “In de huidige situatie is het bedrijfsmodel van veel fabrikanten gebaseerd op het gegeven dat hun producten na een bepaalde periode kapot gaan of nieuwe onderdelen nodig hebben. Immers, dan kunnen ze weer nieuwe apparaten of onderdelen verkopen en verdienen ze geld.”

Dus is een lamp zodanig ontworpen dat hij na een bepaald aantal lichturen de geest geeft, zegt Rau. “En neem de wasmachine. Ook die ‘moet’ na zoveel draaiuren kapot. Want als het ding maar blijft functioneren, kan de fabrikant er in de loop van de tijd veel te weinig van verkopen en gaat hij failliet.”

De stimulans om spullen van matige kwaliteit te leveren, verdwijnt wanneer de fabrikant er eigenaar van blijft. Rau:

“Hij moet een bedrijfsmodel ontwerpen dat is gebaseerd op het maken van heel goede producten. Zijn winst gaat hij maken door het leveren van betrouwbare en kwalitatief hoogstaande prestaties.”

Tijdelijke opslagplaats

Het circulaire denken heeft ook gevolgen voor de architectuur en de bouw, het vakgebied van Rau. “In de bouw gaan we van vastgoed naar losgoed”, zegt hij. “Ook een gebouw moet volledig te demonteren zijn. Het gebouw van de toekomst is een tijdelijk geordende opslagplaats voor grondstoffen. Een grondstoffenbank. Als het gebouw niet langer nodig is, haal je er alle grondstoffen uit en kun je er iets nieuws van maken.”

Om het hergebruik van grondstoffen goed te organiseren, stel je van het gebouw een grondstoffenpaspoort op. Daarin staat precies wat er allemaal in het gebouw zit, legt Rau uit. “Bovendien komt daar ook de minimale prijs in te staan waarvoor de grondstoffen weer kunnen worden teruggeleverd.”

Als een bedrijf huisvesting nodig heeft, gaat het niet om de keuze tussen nieuwbouw en renovatie van een bestaand gebouw. Rau: “Die vraag is irrelevant. De vraag moet zijn: als we bijvoorbeeld voor nieuwbouw kiezen, aan welke eisen moet het gebouw voldoen om onze keuze te verantwoorden? Het gebouw heeft pas bestaansrecht als alle materialen kunnen – en zullen – worden hergebruikt. Alleen dan is het beslag op de aarde nul en gedraag je je als verantwoorde gast en rentmeester.”

PROJECT CV THOMAS RAU

Thomas Rau (1960) volgde opleidingen op het gebied van beeldende kunst en dans, en studeerde architectuur in Aken. Sinds 1990 werkt hij als architect in Amsterdam, waar hij in 1992 RAU oprichtte. RAU neemt deel aan de internationale discussie over duurzaamheid en de ontwikkeling van energiebesparende

technologieën. Rau staat op de vierde plaats in de jaarlijkse Duurzame top-100 van dagblad Trouw en werd uitgeroepen tot Architect van het Jaar 2013, in de categorie Grote Bureaus. Hij is onder andere architect van het bestaande en nieuwe gebouw van Triodos Bank. WWW.RAU.EU